שיטות מחקר כמותניות

פרק 5 - הסקר

תוכן העניינים

1. הסקר 1

הסקר:

הסקר:

רקע:

הסקר הוא סגנון מחקר המתבסס על השאלון כאמצעי עיקרי לאיסוף נתונים על תופעה מסוימת כפי שהיא מתרחשת בסביבתה הטבעית. את השאלון מעבירים למדגם מאוכלוסיית המטרה והנתונים הם התשובות המילוליות של המרואיינים. הסקר מניב מסד נתונים מובנה ומסודר.

מטרות הסקר:

לסקר יש 4 מטרות:

1. צילום מצב – המטרה העיקרית של הסקר היא לקבל תמונת מצב של משתנים, כל אחד לעצמו, או מתאם בין משתנים.
2. חיזוי התנהגות – חיזוי התנהגות בעתיד לפי עמדות בהווה.
3. בדיקת קשר סיבתי – הסקר משמש לביסוס קשרים סיבתיים שלא בדרך של ניסוי. למשל במקרים בהם לא ניתן להפעיל את המשתנה הבלתי תלוי עקב היותו משתנה ייחוס ו/או כאשר מעוניינים לבחון את התופעה בסביבתה הטבעית ולא בתנאי מעבדה מלאכותיים. בכדי לנסות להפריך הסברים חלופיים נעשה שימוש בניתוחים סטטיסטיים שעושים בנתוני הסקר.
4. העלאת השערות – שימוש בנתונים שנאספו בסקר הרומזים על השערות חדשות. במובן זה משמש הסקר כמחקר חלוץ לבאים אחריו.

מערכי הסקר:

סקרים שונים זה מזה בשני ממדים: ממד הזמן וממד קביעות הנבדקים.
3 סוגי מערכי סקר:

1. סקר רוחב – סקר הנערך במועד אחד (למשל, סקר שביעות רצון מהעבודה בקרב עובדי מפעלים בישראל, או סקרי בחירות)
2. סקר רוחב עם רפליקציות – סקר הנערך במועדים שונים ובמדגמים שונים מאותה אוכלוסיה. כשרוצים לקבל אומדנים תקופתיים של פרמטרים באוכלוסיה בפרקי זמן קבועים (למשל, סקרי הכנסות שמטרתם לספק מידע על השינויים החלים בהכנסות של משקי בית או סקרי אלימות בבית ספר ומיצ"ב של משרד החינוך).
3. סקר אורך: מערך פאנל - סקר חוזר במועדים שונים עם אותו המדגם. מאפשר לקבל מידע על שינוי ברמת הפרט (למשל, מעקב אחר התפתחות מוטורית של ילדים).

השאלון:

רקע:

הכלי השכיח ביותר לאיסוף נתונים בסקר. השאלון משמש בדר"כ כמסייע ומנחה בעריכת ריאיונות עם הניבדקים.
הראיונות ובהתאם לכך, השאלונים, נחלקים ל-3 סוגים: מובנים, מובנים בחלקם ולא מובנים.
ריאיון מובנה – המראיין נאמן לסדר השאלות ולניסוחן ואינו רשאי לשנותם בעקבות גירויים שמתקבלים במהלך הריאיון.
ריאיון לא מובנה – המראיין רשאי לשאול כרצונו ותגובות המרואיין קובעות כיצד יתפתח הריאיון. השאלון הלא מובנה המנחה אותו כולל קובץ הנחיות לריאיון ולא שאלות.
ריאיון מובנה בחלקו – המראיין צמוד לשאלון המכיל מספר שאלות מוגדר, אולם הוא רשאי לשנות את סדרן ולהוסיף עליהן בהתאם להתפתחות הריאיון.

השאלון המובנה הוא הנפוץ ביותר בסקרים בשל יתרונותיו:

1. אחידות-כולם נשאלים אותן שאלות באותו הסדר.
2. משאבי זמן וכסף מועטים יחסית.
3. ניתוח נתונים פשוט ומהיר יחסית.
4. קל להשוות בין תגובות של מרואיינים שונים.
5. לא נדרשים מראיינים ברמה גבוהה מאוד.

התנאים הנדרשים ממכלול השאלות:

מכלול השאלות בשאלון צריך לקיים כמה דרישות:

1. רלוונטיות – יש לכלול שאלות רלוונטיות בלבד לתופעה הנחקרת.
2. היעדר חפיפה – יש להקטין במידת האפשר את החפיפה בין השאלות.
3. מיצוי – במיצוי הכוונה להכללת השאלות הנוגעות לכל ההיבטים שלדעת החוקר רלוונטיים למחקר.

סוגי השאלות:

השאלות נחלקות ל:

1. שאלה סגורה לעומת שאלה פתוחה.
2. שאלה ישירה לעומת שאלת השלכה.

סולם התשובות:

התשובות האפשריות מאופיינות בשני היבטים:

1. מתן ציון מספרי לעומת ציון מילולי.
2. מתן ציון מוחלט לעומת ציון יחסי.

<u>החוקים הכלליים בנוגע לבניית הסולמות הם:</u>

1. אם מעוניינים לחשב מתאמים בין שאלות, רצוי לתת לפחות 5 תשובות אפשריות.
2. תוכן השאלה משפיע על מס' התשובות האפשריות – האם הבחנות דקות אפשריות?
3. עמדתו של החוקר ביחס "לתשובה הממוצעת" תקבע האם הסולם יהיה זוגי או אי זוגי.

הטיות בניסוח השאלות (והתשובות):

אחת הדרישות מהשאלון היא, כאמור, שהשאלות צריכות להיות מהימנות ותקפות. התוקף והמהימנות של השאלות יכולה להיפגע בשל הטיות מכמה סוגים:

1. הטיות שמקורן במשיב.
2. הטיות שמקורן בניסוח השאלות (והתשובות).
3. הטיות שמקורן במראיין.

1. הטיות שמקורן במשיב:

א. היעדר הנעה, חוסר עניין ועייפות – יובילו לקריאה שטחית ולתשובות מתחמקות כמו "איני יודע".

ב. רצייה חברתית – הצורך להיראות "בסדר" לפי מה שמקובל בחברה יגרום להטיות בתגובת המשיב כגון:
נטייה שלא להודות בהתנהגות או דעה שאיננה מקובלת,
נטייה להסכים עם טענה המנוסחת בצורה חיובית או המוצגת כמקובלת ואי נכונות להודות בבורות.

ג. אפקט ההילה – הנטייה להכליל מתגובה לשאלה אחת לתגובה לשאלה אחרת.
כך למשל, בדירוג המוחלט של הערכים, דירוג גבוה של ערך אחד יכול להשפיע על דירוג גבוה של ערך אחר.

ד. נטייה להעדיף כיוון מסוים של סולם התשובות – העדפת ערכים קיצוניים או לחילופין ערכי אמצע של סולם התשובות. נטייה לענות תמיד בחיוב או תמיד בשלילה.

ה. השפעת סדר התשובות - הנטייה לבחור, למשל, תמיד את התשובות הראשונות.

2. הטיות שמקורן בניסוח השאלות:

א. אי בהירות השאלה – גורמת להגדלת שונות התגובות בצורה מלאכותית.

1. ניסוח מעורפל – שאלות שיכולות להתפרש בצורה שונה באופן הגורם לשונות מקרית טעותית בתשובות.
2. שאלה רב היבטית – שאלה שכוללת כמה שאלות או טיעונים.

ב. שלילה כפולה – למשל, "אין לאפשר לחברי קבוצות פוליטיות קיצוניות להופיע בטלוויזיה".
שלילת הטענה היא שלילה של השלילה. מחקרים מראים כי למרואיינים קשה להתמודד עם שאלות כאלו.

ג. ניסוח מוטה של השאלה או של התשובות – גורמת להקטנת שונות התגובות בצורה מלאכותית.

1. הטיה שמקורה בנוסח השאלה – יכולה להיגרם מהסיבות הבאות:
   א. הצגת צד אחד כנורמטיבי – "רוב הציבור חושב ש..".
   ב. הצגת צד אחד של המטבע – "באיזה מידה את מרוצה מ..".
   ג. הבלטת גורם מסוים בנוסח השאלה – "אם הבחירות לכנסת היו מתקיימות היום, האם היית מצביע עבור רשימה X ?".
   ד. שימוש במושגים טעונים ערכית או רגשית – "דמוקרטיה".
2. הטיה שמקורה בנוסח התשובות –
   א. היעדר איזון בתשובות – סולם תשובות מוטה.
   ב. סדר הצגת התשובות – בד"כ תשובות שמופיעות ראשונות תופסות יותר תשומת לב.

3. הטיות שמקורן בקשר רופף בין עמדות להתנהגות:
אחת ממטרותיו של הסקר הוא לחזות התנהגות. אולם הסקר יכול לשאול רק על דעות ונכונות לפעולה. הקשר ביניהן לבין התנהגות בפועל הוא רופף שכן ההתנהגות מושפעת גם מגורמי מצב שאינם קיימים בעת מדידת העמדות או הנכונות לפעולה.

כללים לניסוח שאלות (ותשובות):

הקפדה על הכללים הבאים בניסוח השאלות מסייעת להתמודד עם ההטיות עליהן דיברנו ומגדילה את המהימנות ואת התוקף של השאלות.

כללים לניסוח השאלה:

- להימנע משימוש במילים שיש להן יותר ממשמעות אחת.
- לוודא שהשאלה מתייחסת להיבט אחד בלבד.
- להימנע משימוש במילים ובמושגים בעלי מטען ערכי או רגשי.
- להימנע מהבלטת גורם אחד לעומת האחרים.
- לאזן בין החלופות המופיעות בנוסח השאלה ולהימנע מהצגתן כנורמה, במיוחד כאשר אחת החלופות מקובלת יותר בחברה.
- להימנע מהצגת דעה מסוימת כנורמה או מייחוס דעה לאישיות או לקבוצה פופולרית.
- להימנע ככל האפשר מניסוח שאלות על דרך השלילה.
- מתן אפשרות למרואיין להודות כי אינו יודע להשיב מבלי שיהיה צריך להודות "בבורותו".
- שימוש בשאלות קצרות ככל האפשר בכדי למנוע עייפות.
- הפרדה בין שאלות העלולות להשפיע זו על זו ופיזורן בשאלון בכדי להתגבר על "אפקט ההילה".

כללים לניסוח התשובות:

1. סגירה נכונה של השאלות.
התשובות לשאלה הסגורה צריכות למלא אחר שלושה תנאים: רלוונטיות, זרות ומיצוי.

   א. רלוונטיות – כל התשובות האפשריות צריכות להיות רלוונטיות לנוסח השאלה ולגעת באותו היבט.

   ב. זרות – התשובות צריכות להיות זרות זו לזו.

   ג. מיצוי – התשובות לשאלה הסגורה צריכות לכלול את כל האפשרויות.

2. שמירת איזון בין התשובות האפשריות.
דרוש איזון בהצגת התשובות המוצעות לבחירה.

3. הימנעות מהצגת התשובה "לא יודע" למניעת השתמטות ממתן תשובה.

4. פריסת הסולם על פני מספר רב של דרגות בכדי למנוע העדפה של הערכים הקיצוניים.
5. מתן ערכים מילוליים לערכים המספריים (לפחות לערכים הקיצוניים).
6. התגברות על השפעת סדר התשובות:

   א. הצגת הפריטים שיש לדרג לפי סדר הא״ב. מקטין את ההשפעה אך לא מבטל אותה.

   ב. ניסוח השאלה כך שהמרואיין ייאלץ להתייחס לכל פריט בנפרד, כמו למשל, לתת דירוג מוחלט ורק אח״כ יחסי.

   ג. הוראה להתייחס לכל התשובות.

7. שימוש בסדרת שאלות באותו נושא כאשר אותה דעה מבוטאת בחלקן בתשובה חיובית ובחלקן בתשובה שלילית.
   על ידי כך ניתן להימנע מנטיית המרואיינים לתשובות חיוביות או שליליות.
8. הבלטת גורמי המצב שעלולים להחליש את הקשר בין הדעות להתנהגות באמצעות שאלות עזר.

סיכום – כללים והטיות בניסוח השאלות:

מקור ההטיה	ההטיה	כללים לניסוח שאלות (שעשויים להתמודד עם ההטיה)
הטיות שמקורן במרואיין	א. היעדר מוטיבציה, חוסר עניין ועייפות	ניסוח שאלות קצרות ניסוח בהיר של השאלה הימנעות מהצגת התשובה: "לא יודע"
	ב. רצייה חברתית 1. נטייה שלא להודות בהתנהגות/דעה לא מקובלת	סיוג השאלה לפרק זמן מוגדר שימוש בשאלות השלכה שימוש בשאלות מוטות הימנעות מהצגת דעה מסוימת כנורמה או מייחוסה לאישיות או לקבוצה פופולארית
	2. נטייה להסכים עם טענה המוצגת כחיובית / כמקובלת	איזון בין החלופות המופיעות בשאלה
	3. אי נכונות להודות בבורות	מתן אפשרות למרואיין להודות כי אינו יודע להשיב
	ג. אפקט ההילה	הפרדה בין שאלות העלולות להשפיע זו על זו
	ד. נטייה להעדיף כיוון מסוים של סולם התשובות 1. העדפת ערכים קיצוניים	פריסת הסולם על פני מספר רב של דרגות
	2. הימנעות מנקיטת עמדה ברורה	הימנעות מהצגת התשובה "אינני יודע" הימנעות ממתן תשובות ביניים
	3. הנטייה להשיב בחיוב או בשלילה	שימוש בסדרת שאלות באותו נושא כאשר אותה דעה מבוטאת בחלקן בתשובה חיובית ובחלקן בתשובה שלילית.

	ה. השפעת סדר התשובות	הצגת הפריטים שיש לדרג לפי סדר ה-א"ב. ניסוח השאלה כך שהמרואיין ייאלץ להתייחס לכל פריט.
הטיות שמקורן בניסוח השאלות והתשובות	א. אי בהירות השאלה 1. ניסוח מעורפל	הימנעות משימוש במילים שיש להן יותר ממשמעות אחת ניסוח אופרציונלי של מושגים שעלולים להיות סתומים
	2. שאלה רב היבטית	פירוק שאלה רב היבטית לכמה שאלות, שכל אחת מהן מתייחסת להיבט אחד.
	ב. ניסוח על דרך השלילה	הימנעות מניסוח על דרך השלילה
	ג. ניסוח מוטה של השאלה או של התשובות 1. הטיה שמקורה בנוסח השאלה א. הצגת צד אחד כנורמטיבי	הימנעות מהצגת דעה מסוימת כנורמה או מייחוסה לאישיות או לקבוצה פופולארית.
	ב. הצגת צד אחד של המטבע	איזון בין החלופות המופיעות בנוסח השאלה
	ג. הבלטת גורם מסוים	הימנעות מהבלטת גורם מסוים ואם חייבים אז להבליט במקביל גם את האחרים
	ד. שימוש במושגים טעונים	הימנעות משימוש במילים/מושגים בעלי מטען רגשי או ערכי.
	2. הטיה שמקורה בנוסח התשובות א. היעדר איזון בתשובות	איזון בין התשובות האפשריות
	ב. סדר הצגת התשובות	הצגת הפריטים שיש לדרג לפי סדר ה-א"ב ניסוח השאלה כך שהמרואיין ייאלץ להתייחס לכל פריט בנפרד
הטיות שמקורן בקשר רופף בין עמדות להתנהגות		הבלטת גורמי המצב שעלולים להחליש את הקשר בין העמדות להתנהגות

תרגול:

הטיות וניסוח נכון של שאלות:

1) להלן שאלות שלקוחות מתוך שאלונים מסקרים שונים. בכל שאלה מופיעה הטיה מסוימת. לגבי כל שאלה כתוב מהי ההטיה ותקן אותה. (שאלה רב הבטית, הצגת צד אחד של המטבע, הצגת צד אחד כנורמטיבי, שאלה מעורפלת, ניסוח בשלילה, מילים טעונות רגשית או רציה חברתית).

א. "האם זה לא נכון שאין לאפשר לקבוצות אלימות קיצוניות להופיע בטלוויזיה?"

ב. "האם מותר להגביל את נשיאת הנשק בכדי שאפשר יהיה למנוע מקרי רצח מיותרים?"

ג. "באיזה מידה אתה תומך בתוכנית הכלכלית של שר האוצר?"

ד. "האם אתה נוהג להשתמש בסמים?"

ה. "רוב הציבור תומך בזכות להפלות. האם את תומך או מתנגד לעמדה זו?"

ו. "האם אתה בעד משאל עם להכריע בנושא הסכם שלום ובנושאים שנויים במחלוקת נוספים?"

ז. "פסיכולוגים חינוכיים טוענים שילד מוכה יהיה אלים יותר מילד לא מוכה. האם אתה מסכים או מתנגד לקביעה זו?"

ח. "האם אתה בעד או נגד רצח עוברים?"

2) כחלק מסקר העוסק בעמדות כלפי מחבלים, נשאלה בין היתר השאלה הבאה: "מהו העונש שיש לתת למחבלים ולאיזה צורך?"

1. מאסר עולם.
2. עונש מוות.
3. תלוי בגודל החבלה.
4. מאסר לתקופה בלתי מוגבלת, לצורך מיקוח על חילופי שבויים.
5. יש להענישם מיידית ללא משפט.

א. מהן הבעיות בנוסח השאלה?

ב. מהן הבעיות בנוסח התשובות?

ג. הצע נוסח מתוקן לשאלה ולתשובות.

ד. מהו סוג השאלה – סגורה או פתוחה? ישירה או השלכה?

3) בסקר על עמדות הציבור כלפי המשטרה מוצעת השאלה הבאה:
"איזה מסוגי הפשעים המתבצעים בארץ הוא השכיח ביותר והחמור ביותר, לדעתך?" קרא את הרשימה לפני שתשיב בחר 3 ודרג אותם לפי הסדר מהשכיח והחמור ביותר (1) עד הכי פחות שכיח וחמור (3):

1. שוד.
2. גניבה.
3. פריצה.
4. אונס.
5. חטיפה.
6. מעילה בכספים.
7. ניסיון התאבדות.
8. פשעי צווארון לבן.
9. שכרות.

א. מהי הבעיה המצויה בשאלה?
ב. אלו עקרונות מופרים בנוסח התשובות: זרות? מיצוי? רלוונטיות? איזון? התייחס לכל עיקרון, פרט והדגם.
ג. האם הדירוג המתבקש בשאלה הוא מוחלט או יחסי?
ד. הצע נוסח מתוקן לתשובות.

4) כחלק מסקר העוסק ביחס הציבור הישראלי כלפי מעשנים, נשאלה בין היתר השאלה הבאה: "האם אתה תומך בהגבלת העישון במקומות ציבוריים?"

1. אני תומך מאוד באיסור על העישון במקומות ציבוריים.
2. אני תומך באיסור על העישון במקומות ציבוריים.
3. אני מתנגד מאוד לאיסור על העישון במקומות ציבוריים.

השאלה הועברה למדגם של מעשנים ולמדגם של לא מעשנים.

א. מהי הבעיה הבולטת בניסוח השאלה?
ב. מהי הבעיה הבולטת בניסוח התשובות?
ג. כיצד תשפיע הבעיה בניסוח התשובות על תשובותיהם של המעשנים?
ד. כיצד תשפיע הבעיה בניסוח התשובות על תשובותיהם של הלא מעשנים?
ה. הצע נוסח הפותר את הבעיה בניסוח השאלה והתשובות.

5) שני מכוני מחקר בצעו סקר בנגע לעמדות הציבור כלפי המתת חסד. הסקרים נעשו באותו הזמן, בשני מדגמים מייצגים באותו גודל ומאותה אוכלוסייה.
להלן תוצאותיה של שאלה על אותה עמדה שנוסחה באופן שונה בשני הסקרים:

	מכון מחקר 1	מכון מחקר 2
בעד	40%	56%
נגד	55%	39%
אין דעה	5%	5%

בהנחה שהבדלי מדגם לא מסבירים את ההטייה.
נסו להסביר מה יכול היה לגרום לה:

א. באמצעות הטייה בנוסח השאלה.

ב. באמצעות הטייה בנוסח התשובות.

תשובות סופיות:

1) א. דרך השלילה. ב. שימשו במילים טעונות. ג. הצגת צד אחד של המטבע.
ד. רציה חברתית. ה. הצגת צד אחד כנורמטיבי.
ו. שאלה רב היבטית. ז. הצגת צד אחד כנורמטיבי. ח. שימשו במילים טעונות.

2) א. נוסח השאלה רב היבטי, ערפול במושג "מחבל".
ב. נוסח התשובות לא עומד בעקרונות: הזרות, המיצוי והרלוונטיות.
ג. ראו סרטון. ד. סגורה וישירה.

3) א. שאלה רב היבטית. ב. יחסי. ג. זרות, מיצוי ורלוונטיות.
ד. ראו סרטון.

4) א. ניסוח מוטה. ב. חוסר איזון בין החלופות. ג. יוכלו לבחור רק בתשובה 3.
ד. יתבטא בהתפלגות מתונה יותר, תתקבל התפלגות מוטה.
ה. ראו סרטון.

5) א. ראו סרטון. ב. ראו סרטון.

מבנה השאלון והעברתו:

רקע:

ההקדמה לשאלון:
כל שאלון חייב לפתוח בהקדמה הכוללת את 7 הדברים הבאים:

א. הצגת המראיין.
ב. הצגת הגוף העורך את המחקר – שמו ופרטים המאפשרים להתקשר עמו.
ג. הצגת מטרת המחקר וחשיבותו (לפחות באופן כללי).
ד. הדגשת ערך התרומה של המרואיין ולא הקורבן שעליו לתת (לשיפור הסיכוי שישתף פעולה).
ה. הבטחת סודיות המידע שנותן המרואיין.
ו. כאשר הסקר בוחן עמדות (לעומת עובדות) יש לציין בהקדמה כי "לשאלות אין תשובות נכונות או לא נכונות. תשובה נכונה היא זו המשקפת את דעתך."
ז. הוראות ברורות ומפורטות למילוי השאלון:
ההוראות צריכות לציין באיזה סדר יש להשיב לשאלות וכיצד לרשום את התשובות, להדגיש שלרוב השאלות יש רק תשובה נכונה אחת, אלא אם כן נאמר במפורש אחרת. ההוראות צריכות גם להבחין בין שאלה פתוחה לסגורה ולהסביר כיצד יש להשיב לשאלה פתוחה.

לדוגמא:
שלום רב, שמי_____ ואני מראיין מטעם מכון המחקר _____. בימינו ניטש ויכוח על אופייה של מדינת ישראל בתחום החברתי, התרבותי והפוליטי. במסגרת מחקר באוניברסיטת _____ אנחנו מעוניינים לעמוד על עמדותיהם של אנשי מפתח במדינה בנושא זה. זהו מחקר ראשון מסוגו בארץ ואנו מקווים כי הוא יסייע להבין את התהליכים שיקבעו את דמותה של המדינה בעתיד.
עורך המחקר הוא ד"ר _____מהחוג _____ באוניברסיטת _____ וקרן פורד מממנת אותו באמצעות האגודה הישראלית לקרנות מחקר וחינוך.
לצורך המחקר נבחר מדגם של אנשי מפתח בפוליטיקה, במנהל הציבורי ובתקשורת, וכן משפטנים, אנשי רוח ומדענים. מכתב זה נשלח אליך מאחר שנבחרת למדגם. למכתב מצורף שאלון המחקר, ואנו מבקשים שתשתף עמנו פעולה בכך שתמלא את השאלון ותחזירו אלינו בהקדם האפשרי. השאלות בשאלון נבחרו בקפדנות רבה, וכל אחת מהן חשובה למטרת המחקר. מובן שתשובות כנות ומלאות חשובות להצלחת המחקר.
נדגיש כי השאלון נשאר בעילום שם. שם הנחקר אינו נרשם בגיליון התשובות והמספר המופיע על השאלון נועד רק לצורך מעקב אחר החזרת התשובות בדואר. התשובות מוזנות למחשב ללא כל נתון המזהה את הנחקר.
רוב השאלות הן סגורות, כלומר-לכל אחת מהן יש כמה תשובות אפשריות, ועליך לבחור מבניהן על פי רוב את האחת המתאימה ביותר לדעתך. במקרים שלשאלה

יש יותר מתשובה אחת נכונה, נאמר הדבר במפורש. השאלון כולל גם שאלות פתוחות, כלומר-שאלות שאין לצידן תשובות אפשריות. בתשובה לשאלות אלו אתה מתבקש לענות כל מה שאתה חושב בהקשר לשאלה. אנא ענה בהרחבה לשאלות הפתוחות.

נשמח לשלוח לך דו"ח על תוצאות המחקר כאשר יעשה סיכום ראשוני של הממצאים.
שיתוף הפעולה מצדך חיוני כדי שנוכל להציג תמונה נאמנה של עמדות האנשים הקובעים במדינה בסוגיות היסוד שעל סדר יומנו הציבורי. אנו מודים לך עליו מראש.

ציין לגבי כל פסקה בדוגמת ההקדמה לעיל, איזה מרכיב היא מכסה.

הטיות בקשר שבין המראיין והמרואיין:
המרואיין עשוי לענות על השאלות מתוך מניעים שיפגעו בכנות תשובותיו:

1. הצורך להרשים את המראיין.
2. הצורך להיענות לציפיות המראיין.
3. הפחד להשיב בכנות שמא יימסר המידע לגורמים חיצוניים ויזיק לו.

כדי להמעיט מהשפעות שליליות בקשר שיכולות להטות את תשובות המרואיין, על המראיין:

1. להיות ניטרלי.
2. ליצור אווירה נינוחה.
3. להקפיד על אחידות.
4. לתת הרגשת חשאיות.

ניתן לחלק את ההטיות והטעויות בסקרים לשני סוגים עיקריים:
"טעויות תצפית".
"טעויות היעדר תצפית".
טעויות אלו מחבלות בתוקף הסקר וביכולת להסיק מהתוצאות במדגם לאוכלוסייה ממנו הוא נלקח.

טעויות "תצפית" (מדידה):
נובעות מהנדגמים שלגביהם יש נתונים אך הנתונים פגומים בשל:

1. בעיות בניסוח השאלות והתשובות.
2. הטיות מצד המרואיין ואינטראקציה עם החוקר:

- הטיות רציות (הצגה באור חיובי כדי להרשים את המראיין)
- הטיית הסכמה (נטייה להסכים עם כל עמדה המוצגת להם)
- הטיית קונפורמיות (הסכמה עם תשובות נורמטיביות).

3. שיטת איסוף הנתונים והעומס על הזיכרון (אפקט ראשונות ואפקט אחרונות).

טעויות "היעדר תצפית":
נובעות מכל האנשים שלא נמדדו ואין לגביהם נתונים. להם 3 מקורות:

1. טעות כיסוי – של מסגרת הדגימה, הרשימה שממנה דוגמים לא מכסה את כל הפריטים באוכלוסייה.
2. טעות דגימה – המדגם לא מייצג את מסגרת הדגימה והאוכלוסייה.
3. טעות אי השבה – חלק מהנבדקים בחרו לא להשתתף.

ניתן להגדיל את כמות המשיבים בסקרים:
1. על ידי הצעת תמריץ.
2. פניה חזרת לנחקרים.

שיטות להעברת השאלון:

1. סקר דואר.
2. סקר טלפוני.
3. העברת הסקר בקבוצה.
4. ראיון פנים אל פנים.

יתרונות וחסרונות של השיטות השונות:

שיטה	יתרונות	חסרונות
דואר (סקרי אינטרנט כיום מחליפים סקרי דואר)	1. חיסכון בכסף 2. מניעת הטיות בקשר מראיין מרואיין	1. "טעויות תצפית"-חשש מחוסר הבנה ושיבוש סדר השאלות, "אפקט הראשונות". 2. קושי בשת"פ בשל היעדר קשר עם מראיין 3. שיעור היענות נמוך-"טעויות היעדר תצפית" 4. קצב החזרה איטי
טלפון	1. מהירות קבלת תשובות 2. חיסכון בכסף 3. צמצום המגע בין המראיין למרואיין	1. טעויות "היעדר התצפית" גבוהות יחסית לראיון פנים מול פנים 2. מבחינת "טעויות תצפית"-הנתונים חשופים ל"אפקט אחרונות" ולעומס על הזיכרון
קבוצה	1. חיסכון במשאבי זמן וכסף 2. צמצום המגע בין מראיין למרואיין	1. קושי לזמן את המרואיינים יחד 2. תשומת לב נמוכה יותר של המראיין 3. השפעת הקבוצה
אישי	1. תשומת לב גבוהה של המראיין 2. פיקוח ושליטה מלאה שלו 3. ניתן לערוך ראיון ארוך יחסית 4. צמצום "טעויות היעדר תצפית"	1. צריכת משאבי כסף וזמן 2. השפעות הקשר שבין מראיין למרואיין-"טעות תצפית"-הטיית רציות, הסכמה וקונפורמיות

תרגול:

1) נערך סקר באמצעות האינטרנט בניסיון לאמוד את סוגי האתרים שאנשים גולשים בהם. למחקר נלקחו גולשים שנכנסו לאתר של Ynet . כל הגולשים שנכנסו לאתר במהלך חודש יוני 2018 נתבקשו להשיב על שאלון. מבין 50,000 גולשים, רק 250 השיבו על השאלון.
בהקדמה לשאלון נאמר: "לפניך שאלון על הרגלי הגלישה באינטרנט. קרא את השאלות בעיון ובחר תשובה אחת. אין תשובות נכונות או לא נכונות. תודה על שיתוף הפעולה."
אחת משאלות הסקר הייתה:
"לאיזו מטרה בעיקר אתה נוטה לעשות שימוש באינטרנט?
(בחר רק מטרה אחת)":

1. למטרת חיפוש מידע אקדמי.
2. למטרת קניה/מכירה/השכרה של דירות.
3. למטרת חיפוש מידע שקשור ללימודים.
4. למטרת חיפוש חברה (למשל השתתפות בפורומים, בצ'אטים, חיפוש בן זוג).
5. למטרות חיפוש של עזרה נפשית.
6. אחר. פרט _____.

א. בדוק האם ההקדמה לשאלון כוללת את כל המרכיבים.
   i. אילו מרכיבים היא כוללת?
   ii. אילו מרכיבים היא לא כוללת?

ב. הנח כי מבין 250 המשיבים לסקר, 30% בחרו באפשרות תשובה 4.
האם תוכל להסיק כי זהו האומדן לאחוז האנשים הגולשים באינטרנט למטרה זו? הסבר בקצרה תוך התייחסות לשלושת סוגי הטעויות של "היעדר תצפית".

ג. איזה "טעויות תצפית" צומצמו בסקר מעין זה?

תשובות סופיות:

1) א. ראו סרטון. ב. לא. ג. ראו סרטון.

אינדקסים וסולמות:

רקע:

המשתנים בהם עוסקים השאלונים מורכבים בדרך כלל מהיבטים רבים ואינם ניתנים לתרגום אופראציונאלי לשאלה או לפריט בודד.

אינדיקטורים – פריטים שביחד מרכיבים משתנה. כל אחד מהם משקף היבט אחר של המשתנה.

אינדקס – משתנה המורכב מצירוף כזה או אחר של הנתונים באינדיקטורים השונים.
כמו כל משתנה, גם האינדקס מייצג סולם מדידה: שמי, סדר, רווח או מנה.

חמש שיטות מקובלות ליצירת אינדקס בתהליך של סילום (יצירת סולם):
סולם ליקרט.
סולם תרסטון.
סולם בוגארדוס.
סולם גוטמן.
הדיפרנציאל הסמנטי.

סולם ליקרט:

משתנה מורכב (אינדקס) הנוצר מסיכום פשוט של הציונים בקבוצת פריטים.
הפריטים בשאלון הם שווי משקל ומסודרים בצורה אקראית.
הפריטים בסולם מנוסחים בצורת קביעות או טענות, שהם משפטים קצרים המבטאים השקפה מסוימת על הנושא הנחקר. הנבדק מתבקש לציין את הסכמתו עם הקביעה.

בניית האינדקס:

חישוב הציון המינימלי: הדרגה המינימלית בכל פריט כפול מס' הפריטים בשאלון.

חישוב הציון המקסימלי: הדרגה הגבוהה ביותר בכל פריט כפול מס' הפריטים בשאלון.

חלוקה לקטגוריות:
החוקר לעיתים לא מעוניין בכל טווח הערכים, אלא רק בהבחנה בין טיפוסים שונים, רמות שונות של התכונה הנמדדת. החוקר יחלק את טווח בערכים למספר הקטגוריות בהן מעוניין.
ככל שמספר הקטגוריות קטן, כך ההבחנה נעשית גסה יותר (שונות קטנה) ולהיפך.

החלוקה לקטגוריות תיעשה באופן הבא:

1. חישוב הטווח הכללי: $(MAX-MIN)+1$.
2. חישוב הטווח של כל קטגוריה: מס' קטגוריות מבוקש/הטווח הכללי.
3. מתן שם או מספר לקטגוריה.

חישוב ציון של נבדק בודד:

לפני מתן ציון סופי לכל נבדק יש לבדוק כי כל הפריטים מסודרים באותו כיוון.
אם לא יש להתחשב בכיוון של הפריטים השליליים במתן הציון.

למשל:
בשאלון על כלי התקשורת בישראל נתון כי מתוך 11 הפריטים – 5 מנוסחים בחיוב ו-6 מנוסחים בשלילה.

1. נבדק בעל הרמה הנמוכה ביותר בתכונה הנמדדת: $(1\cdot 11)=11$.
2. נבדק שענה תמיד בחיוב: $(5\cdot 5)+(6\cdot 1)=31$.
3. הנבדק בעל הרמה הגבוהה ביותר בתכונה הנמדדת: $(11\cdot 5)=55$.
4. הנבדק שענה תמיד בשלילה: $(5\cdot 1)+(6\cdot 5)=35$.
5. הנבדק שנמנע תמיד מלנקוט עמדה: ענה תמיד 3 ולכן ציונו: $11\cdot 3=33$.

הבעיות בסולם ליקרט

כיוון שכל הפריטים מקבלים משקל שווה אז יתכן מצב שבו פרופיל התשובות של נבדקים שונים היה לגמרי שונה (התשובות שסימנו לכל אחד מהפריטים) אולם הציון הסופי שיתקבל יהיה זהה.
כך יתכן ששני אנשים שקיבלו אותו ציון באינדקס יחזיקו למעשה בעמדות שונות.

תרגול:

1) חוקר מפתח שאלון שנועד לאמוד את יכולתו של הנבדק לעמוד במצבי אי וודאות.
ההנחה היא שאנשים המעדיפים מצבי וודאות יעדיפו לעבוד בעבודות מובנות ובצוות ואילו אנשים המעדיפים מצבי אי וודאות יעדיפו לעבוד לבד.
להלן השאלון:

לפניך טענות אחדות. קרא אותן וציין לגבי כל אחת מהן באיזו מידה אתה מסכים או אינך מסכים עימה. דרג את מידת הסכמתך בסולם מ: 1-4.
אם אתה מסכים בהחלט עם הטענה הקף בעיגול את הספרה 4, אם אתה

מסכים, אך לא במיוחד, הקף בעיגול את הספרה 3, אם אינך מסכים הקף את הספרה 2 ואם אתה בהחלט לא מסכים, הקף את הספרה 1. אין תשובות נכונות ולא נכונות, אנו מעוניינים לדעת מהי דעתך שלך.

תודה על שיתוף הפעולה.

	בהחלט לא מסכים	לא מסכים	מסכים	מסכים בהחלט
1. בעבודה אני מעדיף מצבים בהם ברור לי מה לעשות , מאשר מצבים שבהם עלי לקבוע זאת.	1	2	3	4
2. כשאני לומד נושא חדש, אני מעדיף לעשות זאת לבד מאשר עם חברים.	1	2	3	4
3. לו ידעתי לצייר, הייתי מעדיף ללמוד בחוג מאשר לבד.	1	2	3	4
4. בעבודה אני מעדיף מצבים שבהם אני קובע לעצמי משימות , מאשר הממונה עלי מטיל עלי.	1	2	3	4
5. בד"כ אני מעדיף מצבים שבהם אני לגמרי לבד מאשר מצבים שבהם יש איתי אנשים.	1	2	3	4
6. כשאני לומד אני מעדיף לעשות זאת לבד מאשר עם חברים.	1	2	3	4
7. בעבודה אני מעדיף שיקבעו עבורי לוח זמנים לסיים משימות, מאשר שאני אקבע לעצמי את לוח הזמנים.	1	2	3	4
8. כשאני יוצא לטייל בחו"ל , אני מעדיף טיול עם קבוצה מאורגנת מאשר טיול לבד.	1	2	3	4
9. אני מעדיף לעבוד בשעות קבועות מאשר בשעות מזדמנות.	1	2	3	4

10. אני מעדיף להיות עצמאי בעבודתי.	1	2	3	4

א. חלק מהפריטים מנוסחים כך שהסכמה איתם מעידה שהנבדק מעדיף מצבי אי וודאות (סוג 1) וחלקם מנוסחים כך שהסכמה עימם מעידה על כך שהנבדק מעדיף מצבים ברורים (סוג 2).
   i. מיין את הפריטים לפי שני הסוגים.
   ii. מדוע כלולות בשאלון קביעות משני הסוגים?

ב. בנה את אינדקס ליקרט. מה יהיו ציוני המינימום והמקסימום שלו?

ג. מהי ההנחה העומדת מאחורי סולם ליקרט?

ד. חלק את טווח הציונים של האינדקס שבנית ל-4 קטגוריות:
   i. מעדיף לחלוטין מצבי אי וודאות.
   ii. מעדיף מצבי אי וודאות.
   iii. מעדיף מצבים ברורים.
   iv. מעדיף לחלוטין מצבים ברורים.
   מה יהיה טווח הציונים בכל קטגוריה?

ה. לו היית מעוניין בהבחנה גסה יותר בין האנשים, לכמה קטגוריות היית מחלק את טווח הציונים? מה היה טווח הציונים בכל קטגוריה?

ו. מה יהיה ציונו של אדם:
   i. הנוטה לענות בחיוב מבלי להתייחס לתוכן השאלה עצמה.
   ii. הנוטה לענות תמיד בשלילה מבלי להתייחס לתוכן השאלה עצמה.
   iii. הנבדק בעל הרמה הגבוהה ביותר בתכונה הנמדדת.
   iv. הנבדק בעל הרמה הנמוכה ביותר בתכונה הנמדדת.

ז. מהן החסרונות של סולם ליקרט. הדגם באמצעות השאלון הנוכחי.

תשובות סופיות:

1) א.i.

פריט	סוג
1	2
2	1
3	2
4	1
5	1
6	1
7	2
8	2
9	2
10	1

ii. למנוע הטיה.
ב. מינימום: 10, מקסימום: 40.
ג. ראו סרטון.
ד. ראו סרטון.
ה. ראו סרטון.
ו.i. 25.
ii. 25.
iii. 40.
iv. 10.
ז. ראו סרטון.

סולם ת'רסטון:

אינדקס הבנוי מסדרה של טענות. הנבדק מתבקש לסמן האם מסכים או לא מסכים עם כל טענה. אולם בניגוד לסולם ליקרט משקל הפריטים הוא שונה ומבטא את מידת הקיצוניות של אותו פריט בתכונה הנחקרת. משקל הפריטים נקבע בעת בנית האינדקס על ידי כך שנותנים לסדרה של שופטים לדרג את מידת הסכמתם עם הפריטים (בסקלה שבין 1 ל-11) ואז מחשבים את חציון הדירוגים. הציון של כל נבדק יהיה סיכום המשקלים בפריטים עימם הסכים (הפריטים עמם לא הסכים מקבלים 0). סולם ת'רסתון מנסה להתגבר על הבעייתיות שבסולם ליקרט על ידי מתן משקל שונה לכל פריט שאותו קובעים שופטים חיצוניים.
לדוגמא, סולם עמדות בשיטת ת'רסטון לגבי האובייקטיביות הרצויה של כלי התקשורת בישראל:

מספר הקביעה	כיוון הפריט	משקל
1	שלילי	3.5
2	שלילי	2.5
3	חיובי	10
4	שלילי	4.5
5	חיובי	9
6	שלילי	2
7	חיובי	8
8	חיובי	7.5
9	שלילי	1.5
10	שלילי	6
11	חיובי	10.5

חסרונו הבולט של סולם זה הוא ההשקעה הרבה שיש להשקיע בבנייתו בשל הצורך בשופטים.

תרגול:

1) על סמך סולם העמדות בשיטת ת'רסטון לגבי האובייקטיביות הרצויה של כל התקשורת בישראל:

א. חשב את ציונו באינדקס של אדם שענה לקביעות באופן הבא:
1- מסכים, 2- מסכים, 3- מסכים, 4- לא מסכים, 5- מסכים, 6- לא מסכים, 7- מסכים, 8- מסכים, 9- לא מסכים, 10- לא מסכים, 11-לא מסכים.

ב. מה יהיה דפוס התגובות של אדם התומך באובייקטיביות מירבית של אמצעי התקשורת? חשב את ציונו באינדקס.

תשובות סופיות:

1) א. ראו סרטון. ב. ראו סרטון.

סולם בוגרדוס:

שיטה למדידת מרחק חברתי. זהו מקרה פרטי של סולם ליקרט, שבו בודקים אך ורק את יחסם של הנבדקים כלפי קבוצות אנשים. השאלון בנוי תמיד מאותם 7 פריטים כשהדבר היחיד שמשתנה זו הקבוצה החברתית שאותה בודקים.

לכל נבדק מחשבים 3 אינדקסים:

1. אינדקס לקרבה חברתית - כמה צורות מגע ציין.
2. אינדקס למרחק חברתי - כמה צורות מגע לא ציין.
3. אינדקס לאיכות המגע - כל אחת מהקביעות מקבלת ציון מ-1 עד 7, כך שככל שהיא מבטאת קשר או מגע הדוק יותר, הציון יהיה גבוה יותר ויחושב סכום הציונים של המגעים שצוינו.

לדוגמא, "באיזה מידה אתה מוכן או לא מוכן לכל אחד מהדברים הבאים":

	מוכן בהחלט	מוכן	לא מוכן	בהחלט לא מוכן
1. שאני או מישהו מבני ביתי יינשא ל_____				
2. שיהיה לי חבר קרוב_____				
3. לארח בביתי_____				
4. לגוב בבית שגרים בו_____				
5. לקיים יחסי עבודה ועסקים עם _____				
6. לגור בשכונה שגרים בה_____				
7. לגור בעיר שגרים בה_____				

במקרה זה יש לשקלל גם את אפשרויות התגובה לציון באינדקסים על ידי מתן משקולות לאפשרויות השונות.
למשל,

1. קרבה חברתית – "מוכן בהחלט"=1 , "מוכן"=1/2 ("לא מוכן" ו-"לגמרי לא מוכן"=0).
2. מרחק חברתי – "לגמרי לא מוכן"=1, "לא מוכן"=1/2 ("מוכן" ו-"מוכן בהחלט"=0).
3. איכות המגע- "לגמרי לא מוכן"=0, "לא מוכן"=1/4, "מוכן"=1/2 ו-"מוכן בהחלט"=1.

תרגול:

1) על סמך הדוגמא האחרונה:

א. כיצד יחושב הציון בכל אחד מהאינדקסים?

ב. מה יהיה הציון המירבי והציון המזערי לכל אחד מהאינדקסים?

תשובות סופיות:

1) א. ראו סרטון.

ב. קרבה חברתית: מירבי – 7, מזערי – 0. מרחק חברתי: מירבי – 7, מזערי – 0.
איכות המגע – מירבי – 28, מזערי – 0.

סולם גוטמן:

סולם הבנוי מרשימה של קביעות עימן הנבדק צריך לענות האם "מסכים" - ציון 1 או "לא מסכים" - ציון 0. הפריטים מסודרים בסדר עולה.

בדומה לסולם בוגרדוס, גם בסולם גוטמן קיימת ההנחה כי אם נבדק הסכים עם פריט מסויים, צריך היה להסכים עם כל הפריטים שקדמו לו. אולם בעוד שבסולם בוגרדוס סדר זה נקבע מראש, בסולם גוטמן בוחנים את הסדר בצורה אמפירית.

סולם גוטמן מלא צריך לקיים את התנאים הבאים:

1. חד מימדיות – כל הפריטים הם מאתו עולם תוכן ובוחנים עמדה אחת בלבד.
2. אפשרות שיחזור התגובות – ניתן לשחזר מהציון המסכם של הנבדק את תגובותיו לכל אחד מהפריטים.

משמעות התנאי השני היא **שלכל ציון מסכם יש רק פרופיל אחד שיצר אותו.**

בניית הסולם:
מעבירים את השאלות למדגם של נבדקים, מסדרים את הנבדקים לפי הציון המסכם שלהם, מהציון הגבוה ביותר עד הנמוך ביותר ומסתכלים בפרופילים. עבור כל ערך של הציון המסכם צריך להיות פרופיל אחד דומיננטי ושכיח.

"מקדם השחזור" - מדד לחישוב מידת הסטייה מהפרופיל הרצוי. מדד זה נקרא כך כי הוא בודק באיזה מידה ניתן לשחזר את פרופיל התשובות לפי הציון המסכם:
(סך כל התגובות / מספר התגובות הסוטות) -1 = מקדם השחזור.
תנאי הכרחי לסולם יהיה מקדם שחזור שערכו לפחות 0.9.
במידה ומקדם השחזור נמוך יותר, יש לערוך תיקונים בשאלון (לנפות פריטים בעייתיים).

לדוגמא:
בתשובה לשלוש שאלות דיכוטומיות נתקבלו פרופילי התשובות הבאים ושכיחויותיהם במדגם של 427 נבדקים:

פרופילי התשובות לשאלות			מס' המשיבים	ציון מסכם
1	2	3		
1	1	1	116	3
1	1	0	127	2
1	0	1	14	2
0	1	1	7	2
1	0	0	92	1
0	1	0	18	1
0	0	1	5	1
0	0	0	48	0

תרגול:

1) קבע מעיון בטבלה:

א. מהם 4 הפרופילים המייצגים את ציוני הסולם ומהם הפרופילים הסוטים.

ב. חשב את מקדם השחזור.

תשובות סופיות:

1) א. ראו סרטון. ב. 0.93.

הדיפרנציאל הסמנטי:

שאלון הבנוי מסדרה של פריטים. כל פריט בנוי מסולם דו קוטבי , כאשר בקצה אחד מופיע שם תואר או תכונה מסויימת ובקצה השני מופיעה התכונה ההפוכה. מטרת השאלון היא לבדוק עמדות של הציבור כלפי נושא מסוים (כמו תפקיד ציבורי, אישיות ציבורית).

לדוגמא, "מה דעתך על דמותו של השוטר"?

עצוב___1__2__3__4__5__6__7___שמח
חם____1__2__3__4__5__6__7___קר
חכם___1__2__3__4__5__6__7___טיפש
חזק___1__2__3__4__5__6__7___חלש
רע____1__2__3__4__5__6__7___טוב
איטי___1__2__3__4__5__6__7___מהיר

תרגול מסכם – הסקר:

תרגול:

1) כחלק מסקר העוסק ביחס הציבור הישראלי כלפי שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים (כבדי ראיה ,כבדי שמיעה) בכיתות רגילות נשאלה בין היתר השאלה הבאה: "האם, לדעתך, ההישגים הלימודיים של ילד עם צרכים מיוחדים (כגון כבדי ראיה ,כבדי שמיעה) שמשולב בכיתה רגילה תהיה זהה להישגיו באם יהיה בכיתה מיוחדת לילדים כמוהו? (בחר בתשובה אחת והקף אותה בעיגול):

1. הישגיו הלימודיים יהיו הרבה יותר טובים בכיתה משלבת מאשר בכיתה מיוחדת.
2. הישגיו הלימודיים יהיו פחות טובים בכיתה משלבת מאשר בכיתה מיוחדת.
3. הישגיו הלימודיים יהיו הרבה פחות טובים בכיתה משלבת מאשר בכיתה מיוחדת.

השאלון הועבר לשני מדגמים: מדגם של הורים לילד כבדי ראיה ושמיעה ומדגם של הורים עם ילדים רגילים. שני המדגמים מייצגים את שתי האוכלוסיות המתאימות.

א. מהן שתי הבעיות הבולטות באפשרויות התשובה לשאלה?

ב. כיצד עלולה הבעיה שציינת ב-א' להשפיע על התפלגות התשובות של ההורים לילדים כבדי ראיה/שמיעה? הסבר.

ג. כיצד עלולה הבעיה שציינת ב-א' להשפיע על התפלגות התשובות של ההורים לילדים רגילים? הסבר.

ד. הצע נוסח הפותר את הבעיה שציינת ב-א'.

ה. אילו השאלה הייתה נשאלת בסקר טלפוני איזה אפקט סביר יותר שהיה מתקבל ראשונות או אחרונות? הסבר בקצרה.

2) רצייה חברתית מבטאת תלות בחברה, כך שככל שהרצייה החברתית גבוהה יותר האדם תלוי יותר בדעת החברה. להלן שאלון שהוצע למדידת הרצייה החברתית:

"לפניך מספר משפטים המתייחסים לעמדות, דעות ותכונות אישיות. קרא כל משפט והחלט אם המשפט הוא תיאור נכון או תיאור לא נכון של התנהגותך או דעתך.

אם משפט מסוים הוא יותר "נכון" מאשר "לא נכון" לגביך – סמן עיגול מסביב לאות **נ**; אם הוא יותר "לא נכון" מאשר "נכון" – סמן עיגול מסביב לאות **ל**.

ענה בבקשה על כל המשפטים":

1. לפני שאני מצביע בבחירות, אני בודק ביסודיות את המצעים של כל המפלגות. **נ / ל**
2. איני מהסס אף פעם לסטות מדרכי על מנת לעזור למישהו הנמצא בצרה. **נ / ל**
3. לפעמים קשה לי להמשיך בעבודתי אם איני מקבל עידוד. **נ / ל**
4. אף פעם לא הרגשתי סלידה חזקה מפני מישהו. **נ / ל**
5. לעתים היו לי ספקות בדבר יכולתי להצליח בחיים. **נ / ל**
6. לעתים אני מתמלא זעם כשאיני מצליח בדרכי. **נ / ל**
7. אף פעם איני נוהג ללכת לסרטים לפני שאני קורא את הביקורת עליהם. **נ / ל**
8. אף פעם לא אמרתי בכוונה דברים שהכאיבו למישהו. **נ / ל**
9. לעתים אני חושב שכאשר יש לאנשים ביש מזל – הם בעצם מקבלים את מה שמגיע להם. **נ / ל**
10. לעתים אני מתעצבן מאנשים המבקשים ממני טובות. **נ / ל**

א. איזו היא ההטיה הנמדדת בשאלון שהובא (מבין 3 ההטיות – רציות, הסכמה וקונפורמיות)?

ב. בדוק אם ההקדמה לשאלון כוללת את כלל 7 המרכיבים:
   i. אלו מרכיבים היא כוללת?
   ii. אלו מרכיבים אינה כוללת?

ג. חלק מהפריטים בשאלון מנוסחים כך שהסכמה עימם מעידה שהנבדק הוא חסר רצייה חברתית (סוג 1) וחלק מהפריטים מנוסח כך שהסכמה עימם מעידה שהנבדק הוא בעל רצייה חברתית (סוג 2).
   i. ציין דוגמא אחת לפריט מהסוג הראשון ודוגמא אחת לפריט מהסוג השני.
   ii. מדוע כלולים בשאלון קביעות משני הסוגים?

ד. מה יהיה ציון המינימום ומה יהיה ציון המקסימום באינדקס מהסוג של ליקרט (בהנחה שהפריטים כולם לאותו כיוון)?

ה. חלק את טווח הציונים לשלוש קטגוריות.
   i. מה הם הציונים הנכללים בכל קטגוריה ואלו סוגי אנשים יימצאו בה?
   ii. אילו החלוקה הייתה לשתי קטגוריות האם ההבחנה בין רמות הרצייה החברתית היא גסה יותר או עדינה יותר? הסבר בקצרה.

ו. להלן נוסח חלופי לפריט 7: "כשאני הולך לסרט אני תמיד קורא לפני כן מה אומרים המבקרים".
   i. נוסח זה טוב יותר מהנוסח המקורי. הסבר מדוע.
   ii. האם ניתן לומר כי הנוסח המקורי יכול להוות מקור שיגדיל את טעות המדידה? הסבר מדוע.

ז. להלן נוסח חלופי לפריט 10: "לעתים אני מתעצבן ולעיתים אני לא מתעצבן מאנשים המבקשים ממני טובות".
   i. ניסוח זה מנסה כביכול לתקן הטיה שקיימת בנוסח המקורי. לאיזו הטיה הכוונה?
   ii. הנוסח המוצע לא מקובל בשאלונים מהסוג הזה. מהי הדרך לפתור את הבעיה בכל זאת? (רמז – התייחס לסעיף ג' שלעיל).

3) בסקר שעסק בנושאים הנוגעים למשטרה מוצעת השאלה הבאה: "איזה מסוגי הפשעים הנעשים בארץ הוא השכיח ביותר, לדעתך?"
קרא את הרשימה לפני שתשיב.

1. שוד.
2. חטיפה.
3. גניבה.
4. מעילה בכספים.
5. פריצה.
6. התאבדויות.
7. אונס.
8. פשעי צווארון לבן.

א. האם אפשרויות התשובה עומדות בקריטריונים של הזרות, המיצוי והרלוונטיות? נמק
ב. מה מטרת הסקר שתואר? (הנח כי השאלות בסקר היו מאותו סוג).
ג. שאלון הסקר הועבר ל-220 איש באמצעות ה-EMAIL הנח כי אחת מהשאלות בסקר עסקה בעמדה כלפי המשטרה. לסקר השיבו 180 משיבים.
   i. האם מדובר בטעות של תצפית או העדר תצפית? הסבר בקצרה.
   ii. מאיזה סוג? הסבר בקצרה.

הנח כי ממוצע העמדה כלפי המשטרה על סולם שבין 1 (עמדה שלילית) ל-5 (עמדה חיובית). נתקבל 2.5.

ד. כשבוע לאחר קבלת תוצאות הסקר יושמה תוכנית רפורמות במשטרה תחת הסיסמא "השוטר עם הפנים לאזרח". החוקר רצה לבדוק האם התוכנית הייתה יעילה כך ששפרה את העמדות כלפי המשטרה ולכן העביר את אותו סקר לאותו מדגם של נבדקים. השיבו רק 160 משיבים מתוך 220 המקוריים. ממוצע שביעות הרצון אכן עלתה (3.5).
   i. באיזה תנאי יכול החוקר להסיק כי השינוי בעמדה הוא אכן תוצאה של תוכנית הרפורמה? (התייחס רק לנושא המדגמים).
   ii. מהו מערך הסקר בו השתמש החוקר?

ה. הנח לצורך סעיף זה בלבד כי השאלה הועברה בפעם השנייה באמצעות ראיון פנים אל פנים. איזו הטיה יתכן ואחראית לעובדה שבפעם השנייה העמדה שהתקבלה כלפי המשטרה הייתה יותר חיובית?

תשובות סופיות:

1) א. חוסר איזון בחלופות התשובה וחוסר מיצוי. ב. ניפוח מלאכותי.
ג. ניפוח מלאכותי. ד. ראו סרטון. ה. אחרונות.

2) א. רציות. ב.i. כוללת סעיפים 6 ו-7. ii. לא כוללת את כל השאר.
ג.i. סוג 1 : 3, 5, 6, 9 ו-10. סוג 2 : 1, 2, 4, 7 ו-8.
ii. למנוע נטייה להשיב בחיוב או בשלילה. ד. מינימום :0, מקסימום : 33.
ה.i. ראו סרטון. ii. גסה יותר. ו.i. יותר מדי שלילות.
ii. כן. ז.i. ניסוח מוטה של השאלה. ii. ראו סרטון.

3) א. לא. ב. צילום מצב.
ג.i. היעדר תצפית מסוג של טעות אי השבה. ii. ראשונות. ד.i. ראו סרטון.
ii. מערך פאנל. ה. רציות.